

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum
19 juni 2017

Ons kenmerk
2017-0000296645

Uw kenmerk
2017-0000285425

Blad
1 van 2

Aantal bijlagen
1

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

E-mailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp
Telverschillen in uitslag Tweede Kamerverkiezing

De Kiesraad heeft met uw instemming enkele weken geleden gemeenten gevraagd om, ten behoeve van de Databank Verkiezingen, een bestand naar de Kiesraad te sturen met de uitslag van de gemeente. Alhoewel het format van de aangeleverde bestanden en het niveau van de uitslagen (op stembureau- of gemeentelijk niveau, op lijst- of op kandidaatsniveau) niet uniform is, hebben de meeste gemeenten inmiddels gehoor gegeven aan deze oproep. Voordat de Kiesraad de uitslagen publiceert, is voor zoveel mogelijk gemeenten nagegaan of er sprake is van verschillen tussen enerzijds het door de gemeente aan de Kiesraad aangeleverde bestand met uitslagen en anderzijds de gemeentelijke uitslag die het hoofdstembureau heeft gebruikt bij het vaststellen van de uitslag op kieskringniveau (en die vervolgens ook door ons is gebruikt bij het vaststellen van de einduitslag van de verkiezing).

Controle Kiesraad en burgemeesters

Voor ruim 260 gemeenten is de Kiesraad nagegaan of er sprake is van dergelijke verschillen. Bij deze controle is o.a. gebleken dat er in kieskring 18 ('s-Hertogenbosch) een fout is gemaakt bij de vaststelling van de uitslag. Door de fout zijn ruim 7.600 stemmen, uitgebracht in de gemeente Boxmeer niet meegenomen in de voor de op 15 maart jl. gehouden Tweede Kamerverkiezing vastgestelde uitslag. Op 30 mei jl. heeft de Kiesraad u hiervan op de hoogte gebracht.

Om spoedig uitsluitsel te krijgen over de vraag of er meer vergelijkbare fouten zijn gemaakt, heeft u bij brief van 9 juni jl. aan de burgemeesters van de resterende 120 gemeenten gevraagd om voor de eigen gemeente na te gaan of de uitslag juist is vastgesteld. De betreffende gemeenten is gevraagd de Kiesraad uiterlijk 16 juni a.s. te informeren over de uitkomsten van deze controle. In deze brief deelt de Kiesraad de bevindingen daarvan met u.

Datum
19 juni 2017

Kenmerk
2017-0000296645

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
2 van 2

Bevindingen

Uit de controle en aanvullende uitvraag bij de gemeenten is gebleken dat er in absolute zin in totaal in 13 gemeenten 9064 telverschillen zijn geconstateerd.¹ Dit is inclusief de eerder vermelde fout van ruim 7.600 stemmen in kieskring 's-Hertogenbosch.

In 9 gemeenten gaat het om telverschillen van minder dan of gelijk aan 100 stemmen. In 4 gemeenten (Bergeijk, Boxmeer, Harderwijk en Oldenzaal) gaat het om meer dan 100 stemmen. De eerder gemelde fout van hoofdstembureau 's-Hertogenbosch m.b.t. de stemmen in de gemeente Boxmeer betreft verreweg het grootste aantal stemmen. In de bijlage is een totaaloverzicht met alle bevindingen opgenomen.

Geen gevolgen uitslag

De Kieswet beidt geen mogelijkheid om een onherroepelijke uitslag opnieuw vast te stellen. Desondanks is de Kiesraad nagegaan of de geconstateerde verschillen bij elkaar van invloed zouden zijn op de vastgestelde uitslag. Gebleken is dat de verschillen niet tot een andere zetelverdeling tussen de partijen zou hebben geleid.

Reikwijdte controle

Op de hiervoor aangegeven wijze, zijn de gemeentelijke uitslagen met de door de hoofdstembureaus vastgestelde uitslagen op kieskringniveau vergeleken. Fouten die gemeenten hebben gemaakt bij het totaliseren van de uitslagen van de processen-verbaal van de stembureaus komen langs deze weg niet aan het licht. Hetzelfde geldt voor fouten die op stembureauniveau zijn gemaakt. Doordat de uitslagen op lijstniveau zijn vergeleken, is het op basis van de controle en uitvraag niet mogelijk te bezien of de fouten bij elkaar invloed hebben gehad om de zetelverdeling op kandidaatsniveau. Eerder is echter wel bekeken of de in 's-Hertogenbosch gemaakte fout hierop invloed zou hebben gehad en dat was niet het geval.

De Kiesraad,
voor deze, ,

J.G.C. Wiebenga,
voorzitter

---

¹ Dit aantal zou nog bijgesteld kunnen worden. Bij twee gemeenten (Bernheze en Son en Breugel) is het onderzoek op moment van schrijven van de brief niet geheel afgerond. Daarnaast is van de gemeente Lopik nog geen reactie ontvangen.

Bijlage 1 bij brief Kiesraad, 19 juni 2017, kenmerk 2017-296645

Geconstateerde verschillen tussen uitslagen per partij volgens de gemeente en het hoofdstembureau.

Kieskring	Gemeente	Partij	Uitslag HSB	Uitslag gemeente	Vershil (gemeente minus HSB)
Groningen	Stadskanaal	GROENLINKS	990	996	6
Groningen	Haren	VVD	2946	2940	-6
Groningen	Haren	CDA	1526	1527	1
Groningen	Haren	GROENLINKS	1863	1864	1
Groningen	Haren	NIEUWE WEGEN	20	19	-1
Zwolle	Oldenzaal	ChristenUnie	165	163	-2
Zwolle	Oldenzaal	GROENLINKS	1350	1453	103
Zwolle	Oldenzaal	50PLUS	529	531	2
Zwolle	Oldenzaal	DENK	335	339	4
Arnhem	Harderwijk	VVD	6649	6647	-2
Arnhem	Harderwijk	CDA	4908	4981	73
Arnhem	Harderwijk	SP	1635	1648	13
Arnhem	Harderwijk	GROENLINKS	1882	1887	5
Arnhem	Harderwijk	PvdA	1210	1213	3
Arnhem	Harderwijk	ChristenUnie	2854	2857	3
Arnhem	Harderwijk	PvdD	709	704	-5
Arnhem	Harderwijk	FvD	454	455	1
Arnhem	Harderwijk	DENK	1147	1156	9
Arnhem	Harderwijk	VNL	85	86	1
Arnhem	Harderwijk	Piratenpartij	76	75	-1
Arnhem	Harderwijk	Artikel1	11	12	1
Nijmegen	Neerijnen	OndernemersPartij	12	13	1
Nijmegen	Neerijnen	ChristenUnie	273	274	1
Haarlem	Heemstede	PvdA	1025	1018	-7
Dordrecht	Vlaardingen	GROENLINKS	3107	3113	6
Dordrecht	Hellevoetsluis	50PLUS	1217	1227	10
Tilburg	Woudrichem	SGP	455	463	8
Den Bosch	Bergeijk	D66	0	1097	1097
Den Bosch	Bernheze	Piratenpartij	52	44	-8
Den Bosch	Bernheze	Artikel 1	4	12	8
Den Bosch	Boxmeer	CDA	0	3416	3416
Den Bosch	Boxmeer	D66	0	1878	1878
Den Bosch	Boxmeer	GROENLINKS	0	1073	1073
Den Bosch	Boxmeer	ChristenUnie	0	104	104
Den Bosch	Boxmeer	50PLUS	0	353	353
Den Bosch	Boxmeer	PvdD	0	297	297
Den Bosch	Boxmeer	SGP	0	20	20
Den Bosch	Boxmeer	FvD	0	226	226
Den Bosch	Boxmeer	DENK	0	94	94
Den Bosch	Boxmeer	VNL	0	62	62
Den Bosch	Boxmeer	Piratenpartij	0	60	60
Den Bosch	Boxmeer	NIEUWE WEGEN	0	17	17
Den Bosch	Boxmeer	OndernemersPartij	0	30	30

Den Bosch	Boxmeer	Artikel 1	0	1	1
Den Bosch	Boxmeer	Lokaal in de Kamer	0	8	8
Den Bosch	Boxmeer	Niet Stemmers	0	9	9
Den Bosch	Boxmeer	De Burger Beweging	0	9	9
Den Bosch	Boxmeer	GeenPeil	0	7	7
Den Bosch	Boxmeer	Vrijzinnige Partij	0	1	1
Den Bosch	Boxmeer	Libertarische Partij (LP)	0	3	3
Den Bosch	Boxmeer	StemNL	0	1	1
Den Bosch	Son en Breugel	CDA	1702	1707	5
Den Bosch	Son en Breugel	Lokaal in de Kamer	6	7	1
Totaal			39.197	48.197	9000
Absoluut aantal verschillen					9064*

* Dit aantal zou nog bijgesteld kunnen worden. Bij twee gemeenten (Bernheze en Son en Breugel) is het onderzoek op moment van schrijven niet geheel afgerond. Daarnaast is van de gemeente Lopik nog geen reactie ontvangen.